

Висновки. Усвідомлення того факту, що розробка відповідних стандартів сприятиме створенню нових ринків навчальних матеріалів, зменшенню вартості розробки, збільшенню потенційного повернення інвестицій, зближенню зі світовими ринками освітніх послуг допоможе звести освіту України на якісно новий рівень. Наше дослідження не вичерпує всіх аспектів проблеми. Подальшого вивчення потребує іноземний досвід стандартизації інформаційно-комунікаційних засобів навчального призначення.

Література

1. Васильев А. Международные стандарты ISO серии 9000. История и развитие [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.leanzone.ru/index.php?option=com_content&view=article&id=182:-iso-9000-&catid=41:2008-12-22-17-57-43&Itemid=90. – Назва з екрана.
2. Выбор и применение стандартов ISO серии 9000 2009 [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.klubok.net/article2375.html>. – Назва з екрана.
3. Настанови щодо застосування ISO 9001:2000 у сфері освіти (IWA 2:2003, IDT) : Видання офіційне. – К. : Держспоживстандарт України, 2008. – 63 с.
4. Технічні комітети стандартизації України [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.ukrndnc.org.ua/techcomitets/files/TK152.zip> – Назва з екрана.
5. General information on the list of technical committees [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.iso.org/iso/standards_development/technical_committees.htm – Назва з екрана.
6. Information technology for learning, education and training [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.iso.org/iso/standards_development/technical_committees/list_of_iso_technical_committees/iso_technical_committee.htm?commid=45392 – Назва з екрана.
7. International Electrotechnical Commission [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.iec.ch/about/> – Назва з екрана.
8. International Organization for Standardization [Електронний ресурс] – Режим доступу : <http://www.iso.org/iso/about.htm> – Назва з екрана.
9. JTC 1/SC 36 - Information technology for learning, education and training [Електронний ресурс] – Режим доступу : http://www.iso.org/iso/iso_catalogue/catalogue_tc/catalogue_tc_browse.htm?commid=45392 – Назва з екрана.

УДК 331.102.12:378.094

Грибок О.П.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет психології, кандидат педагогічних наук

ОСОБЛИВОСТІ САМОСТІЙНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ В УМОВАХ КРЕДИТНО-МОДУЛЬНОЇ СИСТЕМИ НАВЧАННЯ

У статті проаналізовано погляди зарубіжних та українських науковців щодо особливостей самостійної роботи студентів в умовах кредитно-модульного навчання. Узагальнені основні чинники організації самонавчання студентів у сучасній системі європейської освіти.

Ключові слова: самостійна робота, навчально-пізнавальна діяльність, пізнавальний процес, розвиток особистості.

В статье проанализированы взгляды зарубежных и украинских научных работников относительно особенностей самостоятельной работы студентов в условиях

кредитно-модульної системи обучения. Обобщены основные факторы организации самообучения студентов в современной системе европейского образования.

Ключевые слова: самостоятельная работа, учебно-познавательная деятельность, познавательный процесс, развитие личности.

In the article the looks of foreign and Ukrainian research workers are analysed in relation to the features of independent work of students in the conditions of credit-module studies. The basic factors of organization of self-training of students are generalized in the modern system of European education.

Key words: independent work, educational-cognitive activity, cognitive process, development of personality.

Актуальність. З виникненням потреби адаптації вищої освіти України до вимог Болонського процесу поширився пошук принципово нових підходів до визначення змісту та удосконалення системи навчально-виховного процесу. Для зростання можливостей забезпечення одного із завдань сучасної вищої освіти – неперервності навчання, реалізації освіти впродовж усього життя – необхідно сформуванню особистості самостійно вчитися, швидко і якісно удосконалювати свою кваліфікацію. У відповідності до державних вимог і нормативних документів вищої освіти навчальний процес у вищих навчальних закладах передбачає організацію самостійної роботи студентів, яка посідає провідне місце. Ця робота стає не просто реальністю, а й визначальною основою навчально-виховного процесу у вищих навчальних закладах України.

Великі філософи минулого стверджували, що освіта та розвиток не можуть бути повідомлені особистості, а той, хто бажає навчатись, повинен досягти цього власними силами. **Метою статті** є розкриття особливостей самостійної роботи студентів в умовах кредитно-модульного навчання. Самостійна робота є однією з форм організації навчальної діяльності. Її використання дозволяє вирішити не тільки навчальну, але й розвивальну і виховну функцію навчального процесу, оскільки, виконуючи самостійну роботу, студент здобуває сукупність знань, умінь, навичок, самовдосконалюється, розвиває інтелектуальні, творчі здібності особистості, у нього виховуються особистісні риси: самодисципліна, наполегливість, організованість, самостійність, які поступово детермінуються у професійні якості.

Більшість учених під самостійною роботою студентів розуміє роботу, яка виконується без прямої участі педагога на аудиторних і позааудиторних заняттях. И.Зимняя вважає самостійну роботу тих, хто навчається, вищою формою їх навчальної діяльності, яка має значний інтерес у плані психологічного аналізу цієї діяльності [4].

В. Козаков стверджує, що самостійна робота студентів – це специфічний вид діяльності навчання, основною метою якого є формування самостійності суб'єкта, який навчається, а формування знань, умінь і навичок здійснюється безпосередньо через зміст і методи всіх видів навчальних занять, як аудиторних, так і поза аудиторних [5].

Сучасна європейська система освіти спрямована на перенесення центра тяжіння у навчальному процесі з аудиторних форм навчання на позааудиторні. Змінюється і роль лекції у навчальному процесі вищих навчальних закладів. Їх кількість і значення, як джерела знань програмного навчального матеріалу, зменшується, а настановча, орієнтуюча, узагальнююча та мотивуюча функції підсилюється. Самостійне вивчення значної частини теоретичного матеріалу і формування умінь його застосувати до розв'язання практичних завдань неможливе без активізації самостійної роботи студента. Мета нашого дослідження полягає у вивченні особливостей самостійної роботи студентів в умовах кредитно-модульної системи навчання та об'єктивному аналізі її впливу на підготовку фахівців у вищих навчальних закладах.

Кредитно-модульна система навчання здатна активізувати самостійну роботу студентів, мотивувати їх прагнення до постійної, а не тільки під час екзаменаційної сесії, участь у навчальному процесі. Цьому сприяє широка шкала оцінювання знань і умінь студентів на кожному занятті за європейською кредитно-трансферною та акумулюючою

системою. Впровадження кредитно-модульної системи навчального процесу вимагає, щоб навчання було особистісно-зорієнтованим, тобто зміст навчання і шляхи досягнення цілей освіти та професійної підготовки мають відповідати індивідуальним потребам і можливостям студента, а партнерство викладача і студента у навчальному процесі повинно створювати сприятливі умови для педагогічного стимулювання навчальної діяльності. Дослідження свідчать, що особистісно-зорієнтоване навчання дає можливість реалізувати індивідуальні психологічні якості, врахувати рівень знань і умінь та сприяти саморозвитку особистості студента тільки тоді, коли завдання для самостійної роботи є дидактично обґрунтованим, доступним, цікавим, професійно спрямованим, з поступово наростаючою складністю. Якщо студент не може самостійно виконати навчальне завдання, та навчання не приносить позитивних результатів. Як наслідок, формується негативне відношення до навчання і втрачається пізнавальний процес.

Упровадження кредитно-модульної системи навчання робить самостійну роботу студентів більш організованою, оскільки кожне заняття проводиться як мікромодуль і кожен студент знаходиться під систематичним контролем викладача. Результати поточного і модульного контролю дають можливість викладачу вчасно приймати оперативні виховні і дидактичні заходи щодо підвищення якості навчання студентів, націлювати їх на подальшу самостійну роботу, виховувати самостійність у набутті знань.

При класичній системі організації навчального процесу лише 8% студентів визначають системність у своїй роботі як високу і 37% - як низьку [1, с.4]. Спостереження свідчать, що після запровадження європейської кредитно-трансферної та акумулюючої системи більшість студентів самостійно визначають за кількістю набраних балів поточний рівень своїх знань і на основі цього планують свою самостійну роботу, щоб підвищити власний рейтинг. Реалізуючи цю мотивацію учня, вони активізують співпрацю з викладачем не лише на лабораторних і практичних заняттях, а й на лекціях та консультаціях. Це дає можливість викладачу організувати їх самостійну роботу і формувати у них пізнавальний інтерес – внутрішній мотив навчальної діяльності, винятково необхідний для підготовки творчої особистості.

Ефективна самостійна робота студентів неможлива без відповідної дидактико-методичної діяльності викладача. Відомий педагог А. Мінаков відмічав: « самостійна робота – це перш за все самостійна думка. Треба вчити самостійно мислити на лекціях і під час розв'язування задач. Творчо працювати може тільки той, хто мислить, треба піклуватись про активність студентів на лекціях, під час виконання вправ, розвивати самостійне мислення, яке автоматично викличе бажання самостійно працювати. Важливо, щоб студенти навчилися самостійно працювати без будь яких вказівок з боку викладача» [6, с.20].

Отже, сучасність поступово змінює психологію студента від «споживача» готових знань до творчого засвоєння ним освіти, але у методичній системі самостійної роботи центральними залишаються діяльність викладача і діяльність студента. Діяльність викладача передбачає вирішення цілої низки завдань: відбір матеріалу, який необхідно засвоїти, його переведення в систему завдань, які потрібно розв'язати; організація процесу оволодіння студентів знаннями та способами дії з ними. Викладач виступає не в ролі інформатора, а перетворюється на справжнього організатора, консультанта.

Аналізуючи думки відомих педагогів таких як В.А. Козаков, А. П. Мінаков, А.М. Алексюк, І.А. Зимняя можна зробити висновок, що самостійна робота це активне самостійне мислення, критерієм сформованості якого є ступінь активності та самостійності розумової діяльності. Під час такої діяльності у студента задіяні всі види пам'яті (миттєва, тимчасова, оперативна, довготривала), увага, сприймання і розуміння, узагальнення та систематизація змісту навчального матеріалу. Спостереження свідчать про те, що ефективність аудиторних занять визначається рівнем самостійної навчально-пізнавальної діяльності студентів, а саме рівнем самонавчання.

Сучасна педагогічна наука розглядає розвиток і саморозвиток особистості як єдиний процес. Навчання і самонавчання, як засіб і компонент саморозвитку особистості, пов'язані між собою. Проявляючи зусилля в активному навчанні студент навчає себе за участю

викладачів. Самонавчання тут виступає як «глибоко усвідомлена творча діяльність з оволодіння способами пізнавальної діяльності, набуття на цій основі необхідних знань, навичок і умінь та формування якостей, що забезпечують саморозвиток особистості» [10, с.42-47].

Постійно оцінюючи за кількістю набраних балів свій рейтинг, усвідомлюючи свої потреби і можливості, студент прагне реалізувати їх у пізнавальної діяльності та переходить від навчання до самонавчання. У навчанні ціль ставить викладач, а для самонавчання характерним є власне ціле покладання, що значно збільшує продуктивність діяльності студента [9].

Ці два види навчальної діяльності відрізняються один від другого тим, що перший – це засіб формування другого, а другий – результат першого. Самостійна робота студентів у формі самонавчання – це концентрація пізнавальних, вольових і регулятивних зусиль і дій, що виступає способом набуття нових знань та інтелектуального розвитку.

Самостійну роботу студента доцільно розглядати як дидактичну гнучку систему, для якої характерні на думку дослідників наступні принципи: активність та інтерактивність, системність та послідовність, індивідуалізація, успішність, позитивність та оптимальність.

Викладачі можуть поєднувати самостійну позааудиторну роботу з аудиторною, застосовуючи комунікативно-діалогову, дискусійну або дослідницьку технологію навчання, інтерактивні технології. Це допомагає підвищити самооцінку студентів та їх мотивацію до виконання завдань [3].

Будь який вид самостійної роботи передбачає включення студента у три етапи: підготовчий, основний, етап контролю та самоконтролю.

Підготовчий етап передбачає чітке формулювання мети самостійної діяльності педагогом і усвідомлення, розуміння її студентом та планування виконання конкретного навчального завдання.

Основний етап складається із сукупності необхідних для виконання завдань дії та способів, передбачає самостійне знаходження інформації, ознайомлення, розуміння, усвідомлення, обробку і запис навчальної інформації та її осмислення. Результативність самостійної роботи залежить не лише від самих способів, прийомів виконання дій, але і від послідовності їх застосування.

Останній етап слугує не лише джерелом інформації для викладача, а й дозволяє студентам критично оцінити рівень знань, умінь, навичок, виявити недоліки у підготовці до занять. Самоконтроль здійснюється студентом на основі перевірки виконання інструкцій, тестів. Самомоніторинг формує свідоме ставлення до пізнавального процесу в цілому, стимулює його мотиваційну основу тільки на позитивному рівні. Змінюється сутність контролю в мовах кредитно-модульної системи, яка не передбачає складання традиційних екзаменів і заліків. Модульний спосіб структурування матеріалу навчальної дисципліни забезпечує не тільки організацію систематичної самоосвітньої діяльності кожного студента, але й дозволяє ввести рейтингову оцінку рівня засвоєння навчального матеріалу.

Висновки. Модульно-рейтингову систему навчання можна одночасно розглядати як засіб контролю й оцінки, організації самостійної навчальної діяльності студента, фактор стимулювання його пізнавальної діяльності, що сприяє усуненню елемента випадковості оцінювання, дає можливість виправляти в ході вивчення допущені помилки.

Власні спостереження та аналіз робіт сучасних відомих педагогів, які досліджують проблему самостійної роботи в умовах кредитно-модульного навчання дозволяють зробити наступні висновки:

- навчання студентів в умовах кредитно-модульної системи виховує у них впевненість, у тому що результат їх навчання залежить від щоденної активної самостійної роботи;
- самонавчання студентів в сучасних умовах є основним засобом формування їх пізнавальної діяльності, воно формує самостійне мислення студента та є найбільш важливим видом навчальної діяльності;

- самонавчання в умовах європейської системи освіти виступає як усвідомлена творча діяльність з оволодіння необхідних знань, навичок і умінь та формування якостей, що забезпечують саморозвиток творчої особистості та підготовки фахівця.

Література

- 1.Алексюк А.М. Експериментальне впровадження технології модульної організації навчання у вищій школі // Проблеми вищої школи: Науково-методичний збірник. – К., 1994.- Вип.79. – С.3-6.
- 2.Баранова Л.П., Савченко Л.М. Організація самостійної роботи студентів в умовах рейтингової системи контролю знань при вивченні курсу історії культури України // Проблеми вищої школи: Науково-методичний збірник. Вип.81. – К., 2008. – С.62-64.
- 3.Герман Н.А., Тягунова Н.В. Адаптація форм організації самостійної роботи студентів до сучасних технологій навчання. // Вища школа. – 2010. – №4-5. – С.53-61.
- 4.Зимняя И.А. Педагогическая психология. – Ростов-на-Дону, 1997. – С.476.
- 5.Козаков В.А. Самостійна робота студентів і її інформаційне забезпечення. – К., 1990. – С.248.
- 6.Минаков А.П. О творческом методе преподавания // Весник высшей школы. – 1945. –№5. – С.19-22.
- 7.Організація самостійної роботи студентів в умовах інтенсифікації навчання // Алексюк А.М., Аюрзанайн А.А. Підкасистий П.Г., Казаков В.А. – К.: ІСДО, –1993. – С.335-339.
- 8.Основні засади розвитку вищої освіти України в контексті Болонського процесу / Степко М.Ф., Болюбаш Я.Я., Шинкарук В.Д. Грубіянко В.В., Бабин І.І. – Київ-Тернопіль, 2008. – С.147.
- 9.Приходько Ю.І. Особистісно орієнтоване навчання і розвиток творчого потенціалу особистості // Військова освіта: Зб.наук. праць. – К., 2003. – №12. – С.94-104.
- 10.Трофимова Н.К., Еремина Е.И. Самообразование и творческое развитие личности будущего специалиста // Педагогика. – 2009. - №2. – С.42-47.

УДК 378.0143.(477)(043).

Гук О. Ф.

Київський національний університет імені Тараса Шевченка, факультет психології, кандидат педагогічних наук

ЗАРУБІЖНИЙ ДОСВІД МОДЕРНІЗАЦІЇ НАВЧАЛЬНО-ВИХОВНОГО ПРОЦЕСУ У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ

В статті проведено аналіз модернізації навчально-виховного процесу у зарубіжних вищих навчальних закладах.

Ключові слова: *навчально-виховний процес у вищих навчальних закладах, модернізація навчально-виховного процесу, європейські освітні стандарти.*

В статье проведен анализ модернизации учебно-воспитательного процесса в зарубежных высших учебных заведениях.

Ключевые слова: *учебно-воспитательный процесс в высших учебных заведениях, модернизация учебно-воспитательного процесса, европейские образовательные стандарты.*

In the article the modernization of the educational process in foreign universities is analyzed.

Key words: *teaching-educational process of higher educational institutions, modernization of teaching-educational process, European educational standards.*

Актуальність. Під впливом глобалізаційних процесів, що відбуваються в усіх сферах суспільства, навчально-виховний процес у вищих навчальних закладах зазнав